

"OVER DE DWAELENDE JONGHEYD"

Na de rupsenplaag, de ballon aan de St-Jacobstoren en de gekke koeienziekte, zijn we bij "t konijneeten" van tegenwoordig beland. Je weet wel, "Want, 't ès toch wried teegewoordeg" Als je, zoals ik, al 32 jaar in 't onderwijs staat, kun je over dit thema toch wel een woordje meepraten.

De jeugd zou natuurlijk de jeugd niet zijn als zij niet, zoals wij vroeger, "een beetse dwîrs in de zak" was. "*De jeugd van tegenwoordig heeft geen tafelmanieren meer. Zij spreken ongevraagd en gaan niet meer recht staan als de ouderen binnenkomen*" kloegen de Griekse ouders al enkele honderden jaren voor onze tijdrekening.

Om u gerust te stellen dat het nagenoeg twee eeuwen geleden "uuk van dadde" was, schotelen we je een aflevering voor van "*De Vlaemsche Spie, of samspraeke tusschen Tysken, Teeuwken en andere persoonen.*" De "Eerste Verdeeling" (deel I) gaat "*Over de Dwaelende Jongheyd*".

Voorblad van het eerste nummer van de "Vlaemsche Spie" met als bladversiering een rokende pot als om te zeggen: laat dat potje maar gedekt, anders gaat het te veel stinken... (Verzameling E. Levis)

menspraeke tusschen Tysken, Teeuwken en andere persoonen." De "Eerste Verdeeling" (deel I) gaat "*Over de Dwaelende Jongheyd*".

Het minischandaalkrantje werd uitgegeven "*te Gend, By P.F.J. Kimpe, in de Donkerstege by de Koornmerkt.*" Er verschenen 10 losse afleveringen die in totaal 114 pagina's tellen. (1)

De schimpschriften verschenen omstreeks 1800 en staan vol kritiek en beledigende aanvallen op bekende personen, die met naam en toenaam of soms alleen met de voornaam genoemd worden maar waaraan wijkgenoten toch genoeg hadden om de persoon in kwestie met het grootste gemak te identificeren. In elke wijk, elke straat heerste eigenlijk een beetje een dorpsmentaliteit. Ons kende ons en wel en wee verspreide zich via de "commereen" de "*Wandelende gazetten*" en "Radio Trottoir" als een lopend vuurtje.

In andere afleveringen vinden we er verwoede uitvallen tegen kerkelijke

EERSTE VERDEELING.

OVER DE DWAELENDE JONGHEYD.

Begin van pagina 3 met illustratie. (Verzameling E. Levis)

gebruiken, ceremonies en de katholieke clerus. De dialogen behandelen schandelijke en scabreuze onderwerpen zoals de lichte zeden van dienstpersoneel, de vroegtijdige perversiteit van de jeugd, enz...

Over dit laatste onderwerp gaan we u vandaag "het boekske - zeg maar 't gazetse - openleggen"

De toenmalige en latere "beau monde" was niet zo opgetogen met : "*Cet écrit ordurier, où il est souvent question des maisons de prostitution, semble y avoir été rédigé*" (Dit vuil geschrift waarin er vaak sprake is over prostitutiehuizen, lijkt daar wel opgesteld te zijn), schrijft Van der Haegen bitter .

Met deze schrijfsels was Kimpe aan zijn proefstuk niet, want omstreeks 1798 publiceerde hij reeds de "Sysse-Panne". waarin hij iedereen zonder aanzien

des persoons "zijn sjijsse gaf". Het was zelf het vervolg op een gelijkaardige publicatie gedrukt door J.B. Dullé en was specifiek gericht tegen het werk "*de Protocole Jacobs*" en tegen de katholieke priesters.

Iedere aflevering heeft ook hier weer een aparte titel en behandelt een specifiek onderwerp zoals de onkunde van dokters, de onmenselijke behandeling van patiënten in hospitalen, de miserie van de soldaten, de onverdraagzaamheid van de overheid, de kerk, enz... Van der Haegen schrijft: "*Nous ne connaissons que deux exemplaires complets de cette publication satirique*"

Het drukken en verspreiden van deze publicatie was uiteraard een doorn in het oog van de goegemeente en werd op een bepaald moment verboden. De nog voorradige nummers werden in de drukkerij in beslag genomen en vernietigd. Zo'n krantje is dus een zeer zeldzaam collectors-item.

De Drukker J.F. Kimpe werd gevangen gezet maar kwam vrij na een verweerschrift: "*Défense de J.F. Kimpe, Imprimeur signataire d'une brochure, nommé vulgairement "De Sysse-Panne", devant le tribunal de Gand, le 29 Nivôse an 8.*" (2)

De hoofdrolspelers

Tysken en *Theeuwken* (verkorte Nederlandse vormen van de Hebreeuwse namen Matthias en Mattheus). Teeuwken is de zoon van Tysken. De andere personen die in ons verhaaltje aan het woord komen zijn *Cato* (v.h. Grieks Katharina, ook Kathelij, Kattie, Katrein), dochter van Tysken, een niet nader omschreven *meester Gappaert*, *Pirro* (Pierrot, Pier) *Warry* (Waeri) en *Patintjen*, (Patijntje) broer van Cato en Teeuwken, zoon van Tysken.

In 't Gents dialect

Vooraleer aan 't lezen te gaan, schakel je automatische leespiloot om naar "Gentsch". Voor rasechte Gentenaars kan de tekst hoegenaamd geen probleem zijn. "Veur buitenlanders" en ter verduidelijking van enkele begrippen zijn voetnoten voorzien. We wensen je veel "Gentsch" leesplezier!

Eddy "den Twiedekker" LEVIS

A *Teeuwken.*
L t' samen den goeden dag.

Tysken
Willekom Teeuwken, wat geluk van u
te hier zien?

Cato
Neemt eenen stoel Teeuwken, zet u neêt
en laet ons wat klappen.

Teeuwken.
Maer wete gulder geen nieuws.

Tysken.

Og neeme.... maer wilde wa weten
'k hek ik gisteren wel 'nen Brief gekregen
van myne Zeune Patintjen; uyt het leger.

Teeuwken.

Wat schryft hy, Vader Tys?

Tysken.

Volgens da myn dochter my heët veure
geleze, schryft hy, dat hy ginter content
es, en wildig leeft.

Teeuwken.

Ik zou dat gelooven als ik het zou zien.

Tysken.

'Kzoet ook gelooven aes 't 'kik zoê zien.

Cato.

'T mag'er gaen zoo't wilt, hy is 'er doch
beter als t'huys, hy mag daer nog schieten
als't hem lust, en gaen by wie hy wilt; en
als hy t'huys is, hy en mag niet, als geele (4)
dagen in den hoek van de schauwē (5) zitten,
of op zyn slaepkamerken, en nog alleene,
zonder eenig gezelschap, doet dat geen
sagrin (6) aen een Jongheyd, die nog geirn (7)
tegen imant spreekt. 'k Waer jongman,
'k ging'er ook seffens onder, 'k zou dan
nog mogen zien waer de kate kykt; maer
nu moet ik altyd t'huys blyven, 'k en
mag nievers gaen of tegen niemant spreken,
'k laet u denken wat sagrin (8) ik heb, maer
myn broêre doet nu wat hy wilt.

Teeuwken.

Cato gy gaet blyë zyn dat uw ouders
u eenvoudig opgekweekt hebben als gy
zult groot zyn.

Cato.

Als een kind begint zyn verstand te kry-
't mag wel iet van de weireld weten.

Tysken.

Daer en es niet da gauwer geleert word
aes dade (9) want zoo dame 'en kind op de

straete laet spelen, ze leeren 't genoeg, en 't es daer mé danze kaeperten⁽⁹⁾ worden, en zoo denze 'nen stuyver vyf zesse winnen, ze gaen 'en lief zoeken, en ze spreken van te trouwen of van naar Prys⁽¹⁰⁾ te gaen, gelyk of dage zoet zeggen ze winnen 't al.⁽¹¹⁾ Zoo lang aesse in hulder moeders keuken zyn pynzen ze nievers⁽¹²⁾ op, want 't zyn de vette brokken die hulder steken; maer zoo danze van huys zyn, ze pynzen al om weér te keeren.

Gappaert.

G'hebt groot gelyk, van zulke dwaelgeesten weet ook te spreken.

Tysken.

Meester Gappaert, es 't nog iet da wel es, vertelt het ons nuy eens.

Cato.

Drinkt eerst, Meester Gappaert.

Gappaert.

Ik vraeg excusie⁽¹³⁾ joffrouw; ik zal wel dat groot glas nemen, om u plaisier te doen.

Cato.

Het is ook wel. Maer Gappaert tikt eens.

Gappaert.

Joffrouw en neemt het my niet kwaelyk, 't en is van myn gewoonte niet; want terwyl men tikt en kan men niet drinken, en 't is dan evegauw verschaelt.⁽¹⁴⁾ Op hun gezondheyd al t'samen. . . . Nu om u te vertellen van die dwaelgeesten, kent gy wel den Zoon van den Knopmaeker, die Onderbergen gewoont heeft en nu woont in de Zwarte-zusters-straete, hé .. hé... 'k zou hem wel duyzendmael noemen... hy heet... *Teeuwken.*

Is 't misschien *Piro Warry*, dien hooveirdigen zot, die bagaze⁽¹⁵⁾ die daer van zyn lief *Collette Imyn* weg gekuyst is, om dat zy had gehoord dat hy vele by ander Mysterkens zat.

Gappaert.

't Is den oudste, die daer over een jaer ging nieuwen **PARIGIEN**⁽¹⁰⁾ worden, hy vroeg 't aen zyn vader om te gaen, zyn vader zeyd: gact maer op jongen, liever van dag als morgen, daer zyn twee geele kroonen⁽¹¹⁾ voor teys-geld, maer zoo dan-ze op zyn, gy zult zeker weêre komen? is 't niet waer?

Piro Warry.

Wat zegt gy vader weêre komen, neen, neen, in dry of vier jaer kom ik niet weêr.

Gappaert.

't Is hy, dien windmaeker was veerthien dagen weg, ik vond hem in de Bonnavonture⁽¹²⁾ bezig met dansen op zy fransch, met *Anneken de W...*, ik sprak hem van zyn ryze hoe zy voorgaen⁽¹³⁾ was, hy zeyde dat hy heeft moeten weêrkeeren of dat hy moest dienen⁽¹⁴⁾, en alzo sluynde⁽¹⁵⁾ hy beschaemdelyk weg.

Tysken.

Wa wille 'kik zeggen, 't es 'en kinderaez e. (22)

Teeuwken.

Maer Tysken, laet ons eens spreken van dien Brief van uwen Zoon, en zegt ons wat hy behelst.

Cato.

Ja vader, legt hem ons eens nyt.

Tysken.

Teeuwken wilde gy hem 'nen keer zelve lezen, want 'k en zie't nie wel meer.

Teeuwken.

Gelyk 't u belieft, Vader Tys.

Cato.

Daer is den Brief van myn Broêr *Patintjen* Mynheer, leest hem eens dat wy't hooren.
(*Teeuwken leest den Brief.*)

Beminden Vader,

„ Naer U-L.⁽²³⁾ gegroet te hebben, neme
; ik de liberteyt⁽²⁴⁾ U-L te schryven dat ik

„ tegenwoordig onder het derde bataillon
 „ van de groene Jaegers ben, en dat ik
 „ my hier in 't leger welen wildig⁽²⁾ bevinde.
 „ Ik diene de Republike met yver;
 „ en laet u myne afwezendheyd niet ver-
 „ drien; maer zyt gerust in my, ik ben
 „ nog welvaerende, en ik zal tragten zoo
 „ gauw 't my mogelyk is over te komen,
 „ om U-L te voldoen; maer ik en zal
 „ niet blyven, want ik heb hier te veel
 „ goede dagen om t' huys te blyven, zoo
 „ dan lieven Vader, laet my liever stryden
 „ voor ons Vaderland, op dat allen twist
 „ mag verdelgd worden, om dan gezae-
 „ mentlyk te leven in heyl en vrede.
 „ Bidde U-L. myne hertelyke groetenisse
 „ te doen aen myne Moeder, Zusters en
 „ Vrienden

„ Waer mede ik d'eer heb te zyn,
 Uwen onderdaenigen
 Zoon, *Patintjen*.

Waer zyn zyn gedachten, hy zegt dat
 hy wel wilt naer huys komen om u te be-
 zoeken; maer niet om te blyven.

Tysken.

En spreekt my⁽²⁹⁾ van da kind niet, ge-
 zoeter grys haren van krygen, zoeder⁽³⁰⁾ aes
 ge zukken dingen⁽³¹⁾ hoort, en da nog van
 uyw eyge kind; kweekt toens kinders, 't es
 waer me vind geen kinders meer, want
 zoo danze 'en jaer of zesse oud zyn, ze
 durven uyw 't hair van 't hoeft spreken,
 durven ze⁽³²⁾ verdraegd gy dat toens ouwer. (29)

Gappaert.

Dat is waer, en dat meer is, ze durven
 naer d'herbergen gaen, van als zy schier
 alleene kunnen loopen.

Tysken.

(30)

'k Was zondag lest in 't GELUL, in 't
 keyterstraetjen⁽³³⁾ bezig me kaerten, en daer

kwaem 'en hoop me jongens in , waer onder waeren *Bertjen T.* , *Jeéf K.* , die vraegde-ge⁽⁶⁰⁾ en flassche Bier, en ze steldege 't al in roeren⁽⁶¹⁾ en d'eene gong veure en d'ander naer hulderen gang, en daer was niemant die sprak van betaele.

Teeuwken.

Goed, goed. Gaen zy in een herberge zy zien rond en zy vraegen een joffrouw om te dansen, al is 't dat zy niet wel kunnen gaen, en alzoo loopen zy d'een herberge uyt en d'ander in, en als het avond is, zy hebben dan twee of dry stuyvers verteird, en zy zyn zat.

Tysken.

Es da waar, Teeuwken.

Teeuwken.

'k En kan 't niet beter weten *Bertjen* heeft het my zelve gezeyd, zondag lest⁽⁶²⁾ in den Vauxhall⁽⁶³⁾ op de Coupure.

Cato.

't Is eenen dwaezen, kost hy niet dunken als hy zulke dingen vertelde, dat hy dat nog zal moeten hooren, dat hy p..... is.

Gappaert. (64)

't Is waer *Cato*, dat gy zegt. Men zien 't als de kinders groot worden, dat'er geen zeggen meer aen en is, zy doen hun gouste.

Tysken.

Jaens, jaens⁽⁶⁵⁾, maer 't ergste van al danze toens⁽⁶⁶⁾, avonda nog laete weg zyn, en gy ouwer⁽⁶⁷⁾, die de ruste zoekt, staet toens op om hun in te laeten, en laete-ze wa veur de deure staen; ze zweiren en vloeken, komen-ze in huys ze dreegen uyt slaen, en ze zeggen: saker⁽⁶⁸⁾ waer blyfde zoo lang, wat kan 'nen ouwer mé zukke kinders doen, of wa wilder-mé doen, laete ze nie in, ze loopen voords en ze geraeken toens nog in 't kot,⁽⁶⁹⁾ gy ouwer helptser toens uyt, werkt en spaert toens om hun 'nen stuy-

ver achter te laeten, of om hulder 'en man
te maeken.

Gappaert.

Den eenigsten middel die ik wete, is:
dat g'hun in zoud laeten, en voor dies
moment beleeft zyn

Tysken.

Es da nie ongelukkig veur 'nen ouwer
zoo veel ruyze t'hen mé 'en kind, daerge
zoo vele veure moet doen eerdanze groot
zyn.

Teeuwken.

Maer Vader Tys, ik hope dat 'er God zal
in voorzien, en dat de dwaelende Gees-
ten zullen gestaedig⁽⁴³⁾ worden, als de duys-
ternisse van hun oogen zal genomen wor-
den door de jaeren van verstand.

⁽⁴³⁾
Par naeste over de Dienst-Boden &c.

etd.

NOTEN

1. nummering Vd. Haegen 8075.
2. 19 januari 1800, Gent J.F. Kimpe, opgesteld door N. Cornelissen, 32 pp., 12°).
3. *wildig*: weelderig; rijk, overvloedig, luxueus, dartel, met overvloed aan levenslust, wulps, wellustig. (Van Daele).
4. *geele*: ganse.
5. *schauwe*: schoorsteen.
6. *sagrin*: >Fr. "chagrin": verdriet.
7. *geirn*: graag.
8. *aes dade*: "als dadde", als.
9. *kaeperten*: "kwaperten", kwajongens, belhamels, deugnieten.
10. *Prys*: samentrekking v. PARIJS, toen ook onze hoofdstad.
11. *lyk of dage zoet zegge ze winnen 't al*: net alsof je zou zeggen dat ze het groot lot gewonnen hebben.
12. *nievers*: nergens.
13. *Ik vraeg excusie*: ik vraag excuus, excuseer.
14. *verschaelt*: wordt gezegd van uitgeschonken bier: het schuim verdwijnt snel.
15. *bagaze*: "ras, 'tsoortje", tuig, gemeen volk of mens (Van Daele).
16. *nieuwe Parigiën* (>Fr.: Parisien) worden: nieuwe Parijzenaar worden, naar Parijs vertrekken. Ook toen al was de lokroep van de wereldstad groot en sprak tot de verbeelding van heel wat jongeren en gelukzoekers.

17. *geele kroonen*: goudstukken.
 18. "*Bonnaventure*": een café-danszaal.
 19. *voorgaen*: verlopen.
 20. *dat hy moest dienen*: dat hij in militaire dienst moest.
 21. *slyumde*: sloop.
 22. *kinderaeze*: "kinderagie", kinderhoofd, halfwas.
 23. *U-L.*: U-lieden, U, beleefdheidsvorm.
 24. *Liberteyt*: >Fr.: "*liberté*": vrijheid.
 25. *hairen*: haren.
 26. *zoeder*: vraag naar bevestiging. "*Ge zoeter grys hair van krijgen, zoeder* (geen grijs haar van krijgen?)" herhaling, versterking en vraag naar bevestiging van wat daarvoren reeds gesteld werd. Betekent zoveel als : is het niet zo?
 27. *zucken dingen*: zulke zaken.
 28. *durven ze*: zie (24): vraag naar bevestiging: ...is het niet zo?
 29. *verdraegd gy dat toens ouwer*: verdraag dat dan maar als ouder.
 30. *'t Gelul*: naam van een herberg in 't Kouterstraatje.
 31. *Keyterstraetjen*: Kouterstaatjen: Klein Vleeshuissteeg, tussen de Kouter en de Korte Dagsteeg. vroeger "Nieuw Kouterstraetkin". Dit in tegenstelling met de voormalige Kouterstraat of Groote Kouterstraat (nu Zonnestraat, genoemd naat het huis "De Zonne"). V. Fris: "De oude straatnamen van Gent.
 32. *vraegde-ge*: vroeg.
 33. *ze steldege 't al in roeren*: ze zetten alles in rep en roer, ze maakten veel kabaal.
 34. *zondag lest*: zondag laatstleden, vorige zondag.
 35. *Vauxhall of Wauxhall*: feestzaal te Ekkergerm op de hoek van de Bijlokestraat aan de Coupure, bekend voor danspartijen, concerten en paardencircus.
 36. *p.....* : poepeloere (?), erg zat.
 37. *Jaens, jaens*: ja, ze doen. (Bevestiging van wat vooraf gaat).
 38. *danze toens*: dat ze dan.
 39. *saker*: >Fr.: "sacré", heilig. Vloek. Nog tehoren in *sakker(nonde)dzjuu* (sacré nom de Dieu), *sakkerbleu* (bastaardvloek).
 40. *t kot*: 't rolleken, de kazemistroele, de gevangenis.
 41. *eer danze*: vooraleer ze.
 42. *gestaedig*: gestadig: niet grillig, bezadigd, ernstig (Van Daele).
 43. *Par naeste*: "te naeste keer": volgende keer.
-